

тодологічна і, зокрема, проектна орієнтація філософії освіти обумовлює обміркування шляхів і способів вирішення кризи освіти, що виникла, і образ нової школи. Філософія освіти утверджує необхідність стабільності соціальної системи.

Цінності добра та їх заперечення – це різноманітні ідеологічні, політичні, етичні підходи до самої системи освіти. Чинником перевірки системи освіти на стійкість завжди залишатиметься і процес виникнення нових видів діяльності, нових професій.

С.А. Корсунський, асп.

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПРАГМАТИЧНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ ТА МОРАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДОКТРИНІ Н.МАК'ЯВЕЛЛІ

Здатність оцінювати конкретні події крізь досвід інших народів та держав дали змогу Н. Мак'явеллі написати свої відомі твори, які вже протягом кількох століть хвилюють численних дослідників соціально-політичної сфери буття. Хоча до відомих праць філософа належать "Флорентійські хроніки" та "Роздуми про першу декаду Тіта Лівія", все ж таки особливої слави Н. Мак'явеллі здобув знаменитим твором "Державець", в якому першим у свій час проголосив ідею "stato" – ідею Батьківщини.

"Державець" мав прислужитися новим володарям Флоренції, а Н. Мак'явеллі хотів дати своєрідну програму управління державою, щоб вони могли "... в найкоротший час дізнатися того, чого я дорозумівся за стільки літ і такими втратами і небезпеками" [Мак'явеллі Нікколо. Державець // Флорентійські хроніки. – К., 1998. – С.395].

Стрижневою ідеєю праці є проголошення могутності та сили людини, її розуму, знань, утвердження власної волі, але на засадах раціонального усвідомлення законів соціального буття та адекватного їх відтворення в діяльності, що робить її здатною змінювати світ відповідно до власних потреб та планів. Н. Мак'явеллі намагався пояснити світ з нього самого, відшукати причинно-наслідкові зв'язки; він досліджує динаміку політичних відносин, рух державних форм, політичні перевороти, а також взаємозв'язок закономірного та випадкового в історії.

Саме це дало можливість філософу поставити нерозв'язану за його часів проблему – поєднання норм високої особистої моралі та успіху в політиці.

На відміну від Аристотеля, що розглядав політику як частину етики, поєднуючи її з мораллю, Н. Мак'явеллі принципово проти такого поєднання. Мораль залишається виразником волі Божої, як це було в античності та середньовіччі, політика ж – проявом людської волі. Політична діяльність, за думкою Н. Мак'явеллі, повинна бути спрямована на утримання влади будь-якою ціною. Він упевнений, що необхідна лише одна політика – реалістична й рішуча, що потребує об'єднатися навколо такого Державця, який знає ціль і не зупиняється перед необхідними засобами. Але, з іншого боку, мислитель не заперечував мораль саму по собі. Її він розглядає як певну сукупність інтересів, вихованих у співжитті громадян у державі. Саме мораль покликана навчити останніх вважати загальнодержавне благо за вище мірило своїх вчинків. А держава виступає гарантом спра-

ведливості, основних благ, та самого життя своїх громадян. Вона ж є вищою цінністю у Н. Мак'явеллі, так само як і у Т. Гоббса.

Ця суперечливість, що складає саму конструкцію тексту, немов виправдовує автора, але, все ж таки, не дає можливості повністю поділяти його погляди: "...Державцеві, щоб утриматися, необхідно навчитися бути недоброчесним і користуватися чи не користуватися цим, виходячи з потреби" [Там само. – С. 434]. Мислитель наголошує, що "...моє завдання – це написати щось корисне для того, хто це зрозуміє, тому мені і здавалося за краще шукати справжньої, а не уявної сутності речей" [Там само].

Суперечливість моральних оцінок, яку наводить Н. Мак'явеллі у своїй праці, призвела до того, що мислитель ще за життя здобув репутацію людини жорстокої та аморальної, а наступ критиків та "клерикалів" породив відоме поняття "мак'явеллізм". Однак, сам Н. Мак'явеллі скоріше засуджував аморальність політичної діяльності. Проблема співвідношення політичних цілей та засобів філософ розробляє з урахуванням історичних обставин своєї доби. Саме конкретно-історичного підходу потребують його праці.

Повертаючись до суперечливості "Державця", можна сказати, що деякою мірою ця праця – ірраціоналістична утопія, тому що автор показує не конкретного державного діяча, а скоріше символ ідеальної людини. З іншого боку, сам твір просякнутий духом раціоналістичної думки, що запанує у наступні періоди Нового часу та стане надихати наступних мислителів на дослідження проблеми прагматизму владних дій через аспект моральної гідності їх результатів.

Ця проблема – міра співвідношення раціонального та ціннісного, політики, права й моралі, – вічна, вона й тепер є надзвичайно актуальною, особливо для нашого державного буття. Адже сам Н. Мак'явеллі, поставивши проблему поєднання моралі й політичного успіху, зміг уперше сформулювати ідею національної державності, показати механізм управління нею; і все це завдяки тому, що філософ знав лише одну пристрасть – політику, задля якої, як він сам стверджував, і був народжений. Саме ця пристрасть і допомогла йому створити відому працю життя, яку він назве "De principatibus" ("Про принципати"). Нащадки ж ознайомляться з нею під назвою "Il Principe" – "Князь", "Володар" чи "Державець".

О.М. Корх, доц.

КОМУНІТАРИЗМ ТА ІНДИВІДУАЛІЗМ

Характерною рисою модернізації сучасного світу є поступове поширення ідей лібералізму, у тому числі його наріжного принципу – індивідуалізму. На рівні суспільної свідомості зазначене поширення знаходить своє відображення в поступовому зближенні ліберальної, консервативної та соціал-демократичної ідеологій. Своєрідним і досить суперечливим варіантом ліберально-консервативного консенсусу можна вважати комунітаризм А.Етціоні, Дж.Кембела, А.Макінтайра, Ч.Тейора, М.Сендела та інших дослідників, аналіз якого дає можливість зробити певні висновки щодо перспектив

Індивідуалізму в сучасному, у тому числі пострадянському, світі.

На думку багатьох із зазначених дослідників, сучасність характеризується двома суперечливими тенденціями. З одного боку, надзвичайним підйомом значення окремої особистості та її творчого потенціалу, що сприяє подальшому ствердженню її права на незалежне самовизначення та індивідуальну неповторність. А з іншого, – виникненням тенденції до гіпертрофії особистості автономії і втрати соціальної відповідальності, що створює виразну загрозу для соціальної стабільності і цілісності. Це призводить до того, що розвиток сучасно-